

d

تعهد نامه اصالت اثر

اینجانب سیاوش میرزایی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آن ها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و ماخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه /رساله قبلا برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارایه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو

سیاوش میرزایی

امضاء

دانشکده علوم انسانی

**معجزه از دیدگاه خواجه نصیرالدین طوسی، قاضی عبدالجبار
معتزلی و فخر رازی**

نگارش

سیاوش میرزایی

استاد راهنما: دکتر علی اکبر شایسته نژاد

استاد مشاور: دکتر سید محسن میرباقری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته: فلسفه و حکمت اسلامی

مهر ماه ۱۳۹۰

فرم تاييديه هيئت داوران

تقدیم بہ:

تقدیم بہ: آستانخ خورشید پنهان امام عصر (ارواحناہ فرہاہ)۔

تقدیم بہ: روح متعالی برادر مہربانم و پدر بزرگوارم۔

تقدیم بہ: دو جلوہ گاہ آتب و آئینہ لام: مادر و همسر گرامیم۔

قدر دانر و تشکر:

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ. جا دلرد در ایغ مجال

از استاد بزرگوارم جناب آقا دکتر شایسته نژاد که با

راهنمایر هار مسفقانه خویشمرا در نوشتن ایغ رساله یارر

فرمودند و همچنین از همسر و فرزند دلبندم که مشوق اصلر

و تکیه گاه مستحکم در ایغ راه بودند، نهایت تشکر

و سپاسگذارر نمایم.

چکیده؛

متکلمین اسلامی در معنا و شرایط معجزه و دلالت آن بر صدق مدعی دارای اختلاف نظراتی می باشند. این تحقیق به بررسی این اختلافات از دیدگاه سه متکلم بزرگ جهان اسلام یعنی: قاضی عبدالجبار با گرایش معتزلی و فخر رازی با گرایش اشعری و خواجه با گرایش شیعی پرداخته است.

نگارنده به شیوه تحلیلی-توصیفی و استفاده از منابع و آثار مهم این سه متکلم کوشیده است تا در سه فصل مجزا پس از تعریف لغوی، به بررسی شرایط معجزه از نظر هر یک از این سه متکلم و در فصل آخر به بررسی شباهت ها و تفاوت های آنها پردازد.

و نتیجه این بررسی این است که: عبدالجبار در تعریف معجزه می گوید؛ معجزه، فعل حادث و خارق العاده ای که خداوند برای تأیید انبیاء بر ایشان جاری می سازد. و دارای شرایطی از قبیل: ۱- یا خارج از قدرت هر موجود محدود باشد یا در حد قدرتش. ۲- پس از ادعای نبوت باشد. ۳- مطابق ادعا باشد. ۴- مخالف جریان عادی باشد. ۵- حقیقتاً یا تقدیراً از سوی خدا باشد. ۶- از اموراتی باشد که انجام آن از جهت جنس و صفت سخت و دشوار است. اما فخر می گوید؛ معجزه امر خارق العاده، مقرون به تحدی با عدم معارضه که دارای قیودی می باشد؛ ۱- قید امر: از جهت این که معجزه عادی و غیر عادی می باشد. ۲- قید خارق العاده: جهت متمایز ساختن مدعی از غیر مدعی. ۳- قید مقرون به تحدی: برای شناخت کاذب از صادق و متمایز ساختن معجزه از ارهاص و کرامت آمده. ۴- قید عدم معارضه: برای متمایز ساختن معجزه از سحر و شعبده آمده است.

خواجه در تعریف معجزه می گوید: کارهای خارق العاده ای که دیگران از آوردن آن چه در قسمت سلبی و چه در قسمت اثباتی ناتوانند. و دارای شرایطی از قبیل: ۱- مردم از آوردن آن عاجز باشند. ۲- از جانب خدا باشد. ۳- در دوران تکلیف باشد. ۴- توأم با ادعا باشد. ۵- خارق العاده باشد. و از طریق این معجزات نبوت پیامبر را به ثبوت می رساند.

کلید واژه ها: معجزه، قاضی عبدالجبار، فخر رازی، خواجه نصیر طوسی.

فهرست

فصل ۱: کلیات	۱
۱.۱ - مقدمه	۲
۲.۱ - کلید واژه ها ومعانی کاربردی آن	۳
۱.۲.۱ - معجزه	۳
۱.۱.۲.۱ - تعریف معجزه از لحاظ لغوی	۳
۲.۱.۲.۱ - وجه تسمیه	۳
۳.۱.۲.۱ - تعریف معجزه از لحاظ اصطلاحی	۴
۲.۲.۱ - کرامت	۴
۱.۲.۲.۱ - کرامت از نظر خواص	۴
۲.۲.۲.۱ - کرامت از نظر عرفا	۵
۳.۲.۱ - سحر و کهنات	۵
۱.۳.۲.۱ - معونه	۶
۲.۳.۲.۱ - شعبده	۶
۳.۳.۲.۱ - اهانہ	۶
۴.۲.۱ - ارهاص	۶
۵.۲.۱ - شیعه	۶
۱.۵.۲.۱ - شیعه از نظر لغوی	۶

فهرست

- ۲.۵.۲.۱ - شیعه از نظر اصطلاحی ۶
- ۳.۵.۲.۱ - تاریخ پیدایش شیعه ۷
- ۶.۲.۱ - معتزله ۸
- ۱.۶.۲.۱ - معتزله از نظر لغوی ۸
- ۲.۶.۲.۱ - اندیشه معتزله و فرق آن ۸
- ۳.۶.۲.۱ - وجه تسمیه ۸
- ۷.۲.۱ - اشاعره ۸
- ۱.۷.۲.۱ - وجه تسمیه و زمان پیدایش اشاعره ۸
- ۲.۷.۲.۱ - اعتقادات ۹
- ۸.۲.۱ - قاضی عبدالجبار ۹
- ۱.۸.۲.۱ - تاریخچه و سرگذشت ۹
- ۲.۸.۲.۱ - تالیفات ۱۰
- ۹.۲.۱ - خواجه نصیرالدین طوسی ۱۱
- ۱.۹.۲.۱ - تاریخچه زندگی ۱۱
- ۱۰.۲.۱ - فخر رازی ۱۲
- ۱.۱۰.۲.۱ - تاریخچه زندگی ۱۲
- ۲.۱۰.۲.۱ - مراحل مختلف حیات فکری رازی ۱۳
- ۳.۱۰.۲.۱ - آثار و تالیفات ۱۴

فهرست

۱۴	۳.۱ - بیان مساله تحقیق
۱۵	۴.۱ - اهداف تحقیق
۱۵	۵.۱ - سوالات یا فرضیه های تخصصی
۱۶	۶.۱ - ضرورت و اهمیت تحقیق
۱۶	۷.۱ - پیشینه تحقیق
۱۶	۱.۷.۱ - کتاب ها
۱۷	۲.۷.۱ - پایان نامه ها
۱۷	۳.۷.۱ - مقالات
۱۷	۸.۱ - روش تحقیق
۱۸	۱.۸.۱ - نوع تحقیق
۱۸	۲.۸.۱ - ابزار گردآوری داده ها
۱۹	۳.۸.۱ - روش تجزیه و تحلیل داده ها
۱۹	۹.۱ - کاربرد نتایج
۲۰	فصل ۲: آرای قاضی عبدالجبار
۲۱	مقدمه
۲۲	۱.۲ - ضرورت نیازبه پیامبر
۲۲	۲.۲ - معجزه
۲۲	۱.۲.۲ - معجزه از لحاظ لغوی

فهرست

- ۲۲ ۲.۲.۲ - معجزه از لحاظ اصطلاحی
- ۲۳ ۳.۲ - دلالت معجزه بر نبوت
- ۲۴ ۴.۲ - دیدگاه معتزله و امامیه درباره اسباب و علل معجزه
- ۲۴ ۵.۲ - شرایط اعجاز
- ۲۶ ۶.۲ - نظریه عامه معتزله در باب اعجاز قرآن
- ۲۸ ۷.۲ - دیدگاه قاضی عبدالجبار درباره معجزه پیامبر
- ۳۱ ۸.۲ - اثبات نبوت پیامبر از طریق معجزات
- ۳۱ ۱.۸.۲ - معجزات مادی
- ۳۲ ۲.۸.۲ - معجزات عقلی
- ۳۳ ۹.۲ - ظهور معجزات بر دروغگویان
- ۳۴ ۱۰.۲ - بطلان سحر و کهنانت
- ۳۵ ۱۱.۲ - ظهور کرامات
- ۳۷ ۱۳.۲ - انواع معجزات
- ۳۷ ۱-۱۳-۲ - معجزه به اعتبار آنچه که در توانایی بندگان قرار نمی گیرد
- ۳۸ ۲-۱۳-۲ - معجزه به اعتبار مادی و معنوی بودن
- ۳۹ ۳-۱۳-۲ - به اعتبار ذاتی وحسی بودن
- ۴۰ فصل ۳: آرای فخر رازی
- ۴۱ ۱.۳ - تعریف و شرایط معجزه

فهرست

- ۱.۱.۳ - معجزه از نظر اصطلاحی ۴۱
- ۲.۱.۳ - قیود معجزه ۴۱
- ۳.۱.۳ - شروط معجزه ۴۱
- ۲.۳ - راههای شناخت رسول و فرستاده خدا ۴۱
- ۳.۳ - فرق انکارکننده نبوت از دیدگاه فخر ۴۵
- ۱.۳.۳ - دهریه ۴۵
- ۲.۳.۳ - برهمنی ها ۴۵
- ۳.۳.۳ - کسانیکه گفته اند هیچ طریقی برای شناخت انبیاء نیست ۴۶
- ۴.۳ - احتمالات کسانیکه می گویند معجزات فعل خدا و آفرینش او نمی باشد ۴۶
- ۵.۳ - دلایل اشاعره مبنی بر اینکه معجزات از باب تصدیق مدعی رسالت نیست ۵۴
- ۶.۳ - دلایل مبنی بر معجزه بعنوان سند تصدیق رسالت ۵۵
- ۷.۳ - سببی که به خاطر آن انبیاء و اولیا بر آوردن معجزات و کرامت قادر می گردند ۵۶
- ۳-۸- گزارش فخر از تقریر فلاسفه در کیفیت ظهور معجزات بر انبیاء ۵۷
- ۹.۳ - دیدگاه اشاعره، فلاسفه و معتزله مبنی بر وجوب و امتناع خرق عادت ۵۸
- ۱.۹.۳ - ابوالحسن اشعری ۵۸
- ۲.۹.۳ - فلاسفه ۵۹
- ۳.۹.۳ - معتزله ۵۹
- ۱۰.۳ - کرامات ۶۱

فهرست

- ۱.۱۰.۳ - کرامت از دیدگاه معتزله ۶۱
- ۱۱.۳ - شباهت و تفاوت‌های معجزه و کرامت ۶۲
- ۱۲.۳ - اثبات نبوت حضرت محمد (ص) از طریق معجزاتش ۶۳
- ۱.۱۲.۳ - اخبار متواتر ۶۳
- ۲.۱۲.۳ - معجزاتش ۶۳
- ۱.۲.۱۲.۳ - معجزات حسّی ۶۳
- ۲.۲.۱۲.۳ - معجزات عقلی ۶۵
- ۱۳.۳ - وجوه اعجاز قرآن از دیدگاه فخر رازی ۷۱
- فصل ۴: آرای خواجه نصیر طوسی ۷۴
- ۱.۴ - دلایل نیاز به نبوت و شبهات آن ۷۵
- ۲.۴ - وجوب و ضرورت بعثت از دیدگاه اشاعره و معتزله ۸۵
- ۱.۲.۴ - اشاعره ۸۵
- ۲.۲.۴ - معتزله ۸۶
- ۳.۴ - راه شناخت پیامبران واقعی ۸۶
- ۱.۳.۴ - راه‌های شناخت نبی ۸۶
- ۲.۳.۴ - ماهیت معجزه ۸۶
- ۳.۳.۴ - شرایط معجزه ۸۸
- ۴.۳.۴ - اسباب معجزه ۸۹

فهرست

- ۱.۴.۳.۴- اسباب طبیعی ۸۹
- ۲.۴.۳.۴- اسباب غیرطبیعی ۸۹
- ۴.۴- کرامات ۸۹
- ۱.۴.۴- کرامت از نظر اصطلاحی ۸۹
- ۲.۴.۴- شباهت معجزه و کرامت ۹۰
- ۳.۴.۴- تفاوت معجزه و کرامت ۹۰
- ۴.۴.۴- مذاهب متکلمین در باب کرامات ۹۰
- ۵.۴- ارهاصات ۹۵
- ۱.۵.۴- ارهاص از لحاظ اصطلاحی ۹۵
- ۲.۵.۴- دلایل امامیه مبنی بر اظهار معجزه برعکس ۹۶
- ۶.۴- اثبات نبوت پیامبر از طریق معجزات ۹۶
- ۱.۶.۴- معجزات حسی ۹۸
- ۲.۶.۴- معجزات عقلی ۱۰۰
- ۷.۴- ابعاد اعجاز قرآن ۱۰۱
- ۱.۷.۴- اعجاز قرآن از جنبه فصاحت و بلاغت ۱۰۱
- ۲.۷.۴- فصاحت و اسلوب باهم ۱۰۲
- ۳.۷.۴- صرفه ۱۰۲
- ۴.۷.۴- اعجاز قرآن از جهت تشریح و قانونگذاری ۱۰۳

فهرست

۱۰۵ ۵.۷.۴ - اعجاز از جنبه اخلاقی
۱۰۵ ۶.۷.۴ - اعجاز قرآن از جهت اخبار غیبی
۱۰۶ ۷.۷.۴ - اعجاز قرآن از جهت تاثیر بر نفوس
۱۰۸ فصل ۵ : تشابهات و تفاوتها
۱۰۹ ۵ - ۱ - تشابهات دیدگاه‌های سه متکلم:
۱۰۹ ۵-۱-۱ - ضرورت بعثت
۱۰۹ ۵-۱-۲ - تعریف معجزه از لحاظ اصطلاحی
۱۱۰ ۵-۱-۳ - شرایط معجزه
۱۱۰ ۵-۱-۴ - معجزه و کرامت
۱۱۰ ۵-۱-۵ - اثبات نبوت پیامبر
۱۱۰ ۵-۲ - تفاوت‌های دیدگاه‌های سه متکلم
۱۱۱ ۵-۲-۱ - ضرورت بعثت
۱۱۱ ۵-۲-۲ - تعریف معجزه از لحاظ اصطلاحی
۱۱۲ ۵-۲-۳ - شرایط معجزه
۱۱۳ ۵-۲-۴ - وقوع کرامت
۱۱۴ ۵-۲-۵ - وجوه اعجاز قرآن
۱۱۶ نتایج تحقیق
۱۱۹ پیشنهاد های عملی

فهرست

- ۱۲۰.....فهرست منابع و مأخذ
- ۱۳۰.....چکیده انگلیسی
- ۱۳۱.....عنوان انگلیسی پایان نامه

فصل ۱

کلیات

۱-۱- مقدمه

معجزه، کلمه‌ای است از مصدر «اعجاز» و ماده «عجز». عجز به معنای درماندگی، ناتوانی و پایان و انتهای هر چیز است. (ابن فارس، ۱۴۰۴، ص ۲۳۲). معجزه در اصطلاح دینی: به معنای امری است، شگفت و بیرون از عادت که پیامبران (ع) برای اثبات ادعای خویش بروز می‌دهند. معجزه از توان انسان‌های دیگر- حتی نوابغ- بیرون است. قرآن کریم از معجزه با عنوان «آیت» یاد کرده است. متکلمان شیعه برای معجزه شرط‌ها و ویژگی‌هایی برشمرده‌اند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱-۱-۱- عملی است غیر عادی و بر خلاف جریان طبیعی عالم و خارج از توان انسان‌های عادی.

۱-۱-۲- معجزه را نمی‌توان به دیگران آموخت یا مغلوب عوامل دیگر ساخت.

۱-۱-۳- معجزه همواره با ادعای نبوت و نیز تحدی همراه است.

۱-۱-۴- معجزه با امر خواسته شده از مدعی نبوت مطابقت دارد.

معجزه با دیگر امور غریبه مانند سحر، کهانت، اعمال مرتاضان و صاحبان علوم غریبه و اختراعات نوابغ علمی متفاوت است. یکی از این تفاوت‌ها، هدف پیامبران در ظهور معجزه است. هدف پیامبران از معجزه، اثبات ادعای نبوت خویش است و از این گذر در پی آنند، که مردم به آن‌ها ایمان آورند و از تعالیشان پیروی کنند و به سعادت دست یابند.

تفاوت دیگر، محدودیت امور غیر معجزه است. سحر، طالع‌بینی و کارهای شگفت مرتاضان و نوابغ، گونه‌ای تخصص و در حوزه‌ای محدود است و کاری است که بیرون از قلمرو خود دارای کارایی نیست؛ اما دامنه اعجاز پیامبران (ع) بسی گسترده است و به موضوعات و امور ویژه محدود نمی‌شود. معجزه بر قدرت بی‌کران الهی و خواست خداوند تکیه دارد؛ اما مرتاضان، جادوگران از گذر تمرین‌ها و ریاضت‌های دشوار و آموزش می‌توانند امور شگفت از خویش نشان دهند. از این رو است که این افراد، هیچ‌گاه دعوی تحدی سر نمی‌دهند؛ اما اعجاز پیامبران همراه تحدی و هم‌آوردخواهی است. از ویژگی‌های دیگر معجزه، خصلت‌های شخصیتی و عملی صاحبان معجزه است.

همه پیامبران به فضایل انسانی آراسته‌اند و از صفات والای اخلاقی و عملی بهره‌مندند. (معتزلی، ۱۹۶۲-۱۹۶۵ م، ج ۱۵، ص ۲۷۴). پیامبران (ع) هیچ‌گاه در بروز معجزه از خدعه و اغوا سود نمی‌برند و نیروی تخیل مخاطبان خویش را به کار نمی‌گیرند؛ اما بسیاری از صاحبان امور و علوم غریبه از اغوا و فریب و تأثیر ناروا بر روح و تخیل انسان‌ها بهره می‌برند و با تخدیر آنان به مقاصد خویش دست می‌یابند. (پژوهشکده تحقیقات اسلامی، ۱۳۸۶، ص ۴۱۷).

۱-۲- کلیدواژه‌ها و معانی کاربردی آنها

معجزه. کرامت. سحر و کهنانت. ارهاص. شیعه. معتزله. اشاعره. قاضی عبدالجبار.

فخر رازی. خواجه نصیر الدین طوسی.

۱-۲-۱- معجزه

۱-۲-۱-۱- تعریف معجزه از لحاظ لغوی

برای معجزه تعریف‌های مختلفی انجام شده، برخی از آنها عبارتند از:

وَالْعَجْزُ أَصْلُهُ التَّأَخُّرُ عَنِ الشَّيْءِ، وَخُصُولُهُ عِنْدَ عَجْزِ الْأَمْرِ أَيَّ مُؤَخَّرَهُ.

راغب، معنای اصلی عجز را تأخر ذکر کرده است و می‌گوید: چون تأخر توأم با ضعف و سستی است از این رو در اصطلاح عرفی به معنای ضعف به کار برده شده است. (اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۵۴۷). معجزه به معنای خارق‌العاده، اعجاز و جمع آن معجزات است و از واژه عجز به معنای پیری و ناتوانی می‌باشد. (افرام البستانی، ۱۳۷۵، ص ۳۵۰، خوری الشرتونی، ۱۴۰۳، ص ۷۴۸، نگری، ۱۳۹۵، ص ۲۹۰، الصحاح، ابن حماد جوهری، ۱۹۹۰، ص ۸۸۳، ابن فارس، ۱۴۰۴، ص ۲۳۲، البیهقی، ۱۳۶۶، ص ۴۵۵، تهانوی، ۱۹۹۶، ص ۹۷۵) همگی به این معنا آمده است.

معجزه از واژه عَجَزَ به معنای در آن چیز سست و ناتوان شد، دور اندیش و با احتیاط نبود، پیر شد و از کار کردن ناتوان شد. (جُرّ، ۱۳۸۴، ص ۱۴۲۶).

معجزه، امر خارق‌العاده که دیگران از آوردن آن عاجز باشند. (عمید، ۱۳۷۶، ص ۱۰۲۶). عَجَزَ نَقِيضُ حَزَمٍ آمده یعنی ناتوان شدن از کاری (ابن منظور، ۱۴۱۴، ص ۳۶۹). اعجاز یعنی انسان چیزی را بیاورد که به وسیله آن دشمنش را ناتوان سازد. (طریخی، ۱۳۷۵، ص ۲۴).

بنابراین؛ معجزه یعنی امری خارق‌العاده که دیگران از انجام آن عاجز می‌گردند.

۱-۲-۱-۲- وجه تسمیه

درباره وجه تسمیه معجزه باید گفت: برای آن است که منکران دعوی نبوت را از معارضه کردن عاجز می‌کند، یا از برای آن است که آن امر، ازاله ی عجز از مدعی نبوت کرده، پس همزه‌ی اعجاز یا از برای اثبات عجز است یا از برای ازاله ی عجز.

تای معجزه از برای نقل از وصفیت به اسمیت است، یا از برای مبالغه، مثل علامه، یا از برای آنکه موصوف مقدر مؤنث است؛ و الله اعلم. (خواجگی شیرازی، ۱۳۷۵، ص ۱۳۰).

۱- ۲- ۱- ۳- معجزه از نظر اصطلاحی

معجزه، امر خارق العاده مقرون با تحدی و منظور از تحدی، آوردن مانند آن و معنای این ادعا امری که غیر معتاد و غیر عادی باشد. (عبیدلی، ۱۳۸۱، ص ۴۳۶).

معجزه، امر خارق العاده همراه با تحدی و عدم معارضه که در آن هدف، اظهار صدق نبی و رسالتش می باشد. (تفتازانی، ۱۴۰۹، ص ۱۱).

معجزه، مأخوذ از عجز و در حقیقت اطلاق نمی شود بر غیر خداوند تعالی، برای اینکه او خالق عجز و ناتوانی است و آن نشانه ای برای ظهور معرفت خداوند از جانب مخلوقاتش می باشد. (الآمدی، ۱۴۲۳، ص ۱۷).

معجزه، فعل ناقض عادت که از آن در زمان تکلیف برای تصدیق مدعی در ادعایش تحدی می شود. (رضی، ۱۴۱۰، ص ۲۸۳. مفید، ۱۳۹۳، ص ۴۸. مقداد، ۱۳۹۶، ص ۲۱۲. باقلانی، ۱۹۸۵، ص ۱۱ و ۱۸) به همین مضمون به کار برده شده است.

معجزات، کارهایی است که بشر را از مثل آن عاجز می کند، پس به این خاطر معجزه نامیده شده و از جنس مقدور بندگان نیست و در محلی غیر از قدرت آنها واقع می شود. (ابن خلدون، ۱۴۰۵، ص ۹۳، معرفت، ۱۳۷۹، ص ۲۰۶).

علامه طباطبایی: معجزه یا آیه امر خارق العاده ای است که برای اثبات حق و مقارن با تحدی تحقیق پیدا می کند (طباطبایی، ۱۳۹۶، ص ۲۷۳).

علامه مجلسی: معجزه، فعلی است که بشر از آوردن آن عاجز باشد و بر خلاف مجرای عادت باشد و مقارن دعوی پیغمبری صادر شود. اگر فعلی، از جانب بشر مثل: صنایع غریبه و حیل باشد، از باب شعبده است و اگر همراه با ادعای پیغمبری نباشد آن را کرامت گویند، نه معجزه. (مجلسی، ۱۳۵۷، ص ۲۰-۱۹). غزالی و جرجانی و دستغیب شیرازی، قیود خارق العاده بودن و تحدی را نیز ذکر کرده اند. (دستغیب شیرازی، ۱۳۶۱، ص ۲۵۴-۲۵۳).

معنای مختار: معجزه عبارتست از عمل خارق العاده ای که دیگران از انجام آن ناتوانند و قید تحدی آن را از مقولاتی نظیر سحر و جادو جدا می کند و همچنین همراه با ادعای نبوت می باشد.

۱- ۲- ۲- کرامت: اصطلاح کرامت به سایر خارق العاده های الهی که از اولیای خدا صادر می شود اختصاص می یابد. (مصباح یزدی، ۱۳۶۷، ص ۹۰).

۱- ۲- ۲- ۱- کرامت از نظر خواص